

**بررسی و آسیب شناسی شیوه های عزاداری در
آذربایجان غربی (در عصر حاضر)**

دلاور رضا زاده حاجی کندی |

سرشناسه: رضازاده حاجی کندی، دلاور، ۱۳۶۱.
عنوان و نام پدیدآور: بررسی و آسیب شناسی شیوه های عزاداری در آذربایجان غربی (در عصر حاضر)؛ دلاور رضازاده حاجی کندی؛ ویراستار: فاطمه اسلامی نژاد.
مشخصات نشر: قم، حکمت فراز، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۶۲ ص.
شابک: ۱۶۰۰۰ ریال ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۱۶-۳۶-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیا.
موضوع: حسین بن علی (ع)، امام سوم، ۶۱ ق - سوگواری ها
موضوع: سوگواری های اسلامی - ایران - نمونه پژوهی
موضوع: سوگواری ها - ایران - آداب و رسوم - نقد و تفسیر
موضوع: شعائر و مراسم مذهبی - ایران - نمونه پژوهی
رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ب۴/۳/۲۶۰ BP
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۷۴
شماره کتابشناسی ملی: ۵۰۲۳۵۹

بررسی و آسیب شناسی شیوه های عزاداری

در آذربایجان غربی (در عصر حاضر)

مؤلف: دلاور رضازاده حاجی کندی

ویراستار: فاطمه اسلامی نژاد

ناشر: حکمت فراز

نوبت چاپ: اول / زمستان ۱۳۹۶

چاپ: قدس

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۱۶-۳۶-۱

کلیه حقوق این اثر محفوظ می باشد.

قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، پلاک ۳۷ B

تلفن: ۰۹۱۳۲۶۴۴۴۴۰ - ۰۲۵۳۷۸۴۷۷۳۰

... فهرست مطالب ...

۱۱	 تقدیم
۱۳	 مقدمه

فصل اول: مفاهیم

۱۷	 ۱-۱. عزاداری
۱۷	 ۱-۱-۱. معنای لغوی عزاء
۱۸	 ۱-۱-۲. معنای اصطلاحی عزاء
۱۸	 ۱-۱-۳. رثا و مرثیه سرایی
۱۹	 ۱-۲. آشنایی اجمالی با استان آذربایجان غربی
۲۰	 ۱-۳. آسیب شناسی
۲۲	 ۱-۴. تاریخچه ی عزاداری
۲۲	 ۱-۴-۱. تاریخچه ی عزاداری در اسلام و پیش از آن
۲۴	 ۱-۴-۲. تاریخچه ی عزاداری در ایران
۲۸	 ۱-۵. عزاداری در آینه ی آیات و روایات
۲۸	 ۱-۵-۱. امر به عزاداری در آیات قرآن
۲۸	 ۱-۵-۱-۱. آیه تعظیم شعائر الهی
۲۹	 ۱-۵-۱-۲. آیه ی مودت
۳۰	 ۱-۵-۱-۳. آیات امر کننده ی فریاد علیه ظالمان
۳۲	 ۱-۵-۱-۴. آیات دال بر سوگواری بعضی از انبیاء یا دیگر اولیای الهی

- ۳۲..... ۲-۵-۱. امر به عزاداری در روایات
- ۳۳..... ۱-۲-۵-۱. روایات شیعه در مورد عزاداری
- ۳۳..... ۲-۲-۵-۱. روایات اهل سنت در مورد عزاداری
- ۳۵..... ۶-۱. آثار و اهمیت عزاداری برای اهل بیت علیهم السلام
- ۳۶..... ۱-۶-۱. آثار و اهداف معنوی
- ۳۷..... ۲-۶-۱. آثار و اهداف اجتماعی
- ۳۷..... ۳-۱-۱. آثار سیاسی
- ۳۸..... ۷-۱. شیوه عزاداری در سیره‌ی معصومین علیهم السلام، علماء و بزرگان دین
- ۳۸..... ۱-۷-۱. در سیره‌ی معصومین علیهم السلام
- ۴۰..... ۲-۷-۱. رسیب‌ی علماء و بزرگان دین

فصل دوم: ادبیات پژوهش

- ۴۷..... ۱-۲. شیوه‌های مرسوم عزاداری
- ۴۷..... ۱-۱-۲. گریه
- ۴۸..... ۲-۱-۲. سینه‌زنی
- ۴۹..... ۳-۱-۲. زنجیرزنی
- ۵۰..... ۴-۱-۲. تعزیه
- ۵۲..... ۲-۲. آسیب‌شناسی عزاداری
- ۵۲..... ۱-۲-۲. آسیب‌شناسی محتوایی
- ۵۲..... ۱-۱-۲-۲. تحریف هدف قیام
- ۵۳..... الف) قیام برای شفاعت امت
- ۵۴..... ب) براندازی نظام موجود و تشکیل حکومت اسلامی
- ۵۴..... ج) حرکتی دموکراتیک در پاسخ به خواست مردم
- ۵۵..... د) برخورد دو عصبیت عربی
- ۵۵..... ۲-۱-۲-۲. دروغ
- ۵۶..... ۳-۱-۲-۲. اغراق
- ۵۷..... ۴-۱-۲-۲. طرح سست معارف اسلامی

۵۷	 ۲-۲-۲. آسیب‌شناسی شکلی
۵۷	 ۱-۲-۲-۲. قلمه زنی
۵۸	 ۲-۲-۲-۲. استفاده از موسیقی مبتذل
۵۹	 ۳-۲-۲-۲. برخورد کاسیکارانه
۵۹	 ۴-۲-۲-۲. اکتفا به مذاحی
۶۰	 ۵-۲-۲-۲. خرافات
۶۰	 الف) ورود اعمال خرافی در مجالس عزای حسینی
۶۰	 ب) غلم‌های سنگین و رنگانگ
۶۱	 ۳-۲. آسیب‌شناسی‌های صورت گرفته نسبت به عزاداری‌های مذهبی آذربایجان غربی
۶۲	 ۱-۳-۲. راداری آسیب‌های آن در استان آذربایجان غربی
۶۶	 ۱-۳-۲. ۱. مباحث
۶۶	 ۲-۱-۳-۲. ۲. آسیب‌های زنانه
۶۶	 ۳-۱-۳-۲. ۳. زن‌جیر و زن‌جیر
۶۶	 ۴-۱-۳-۲. ۴. قلمه زنی
۶۷	 ۵-۱-۳-۲. ۵. تعزیه
۶۷	 ۶-۱-۳-۲. ۶. سخنرانی
۶۷	 ۷-۱-۳-۲. ۷. نمادها و علم‌ها
۶۸	 ۸-۱-۳-۲. ۸. نذورات
۶۸	 ۲-۳-۲. ۲. سایر آسیب‌ها در مناطق مختلف استان
۶۸	 ۱-۲-۳-۲. ۱. گزارش از شیوه‌ها و آسیب‌های عزاداری منطقه بروجرد
۷۰	 ۲-۲-۳-۲. ۲. عدم وجود مکان جهت برگزاری تجمعات بزرگ عزاداران حسینی به جای مراسمات پراکنده در ارومیه
۷۱	 ۳-۲-۳-۲. ۳. طبل زنی
۷۱	 ۴-۲-۳-۲. ۴. ایجاد ترافیک در خیابان‌ها
۷۲	 ۵-۲-۳-۲. ۵. ذبح حیوانات در خیابان و آلوده نمودن معابر عمومی
۷۲	 ۶-۲-۳-۲. ۶. چشم‌وهم‌چشمی و رقابت در عزاداری
۷۲	 ۷-۲-۳-۲. ۷. گرفتن پول با رودربایستی

فصل سوم: روش تحقیق

۷۵	 مقدمه
۷۸	 ۱-۳. تحقیق کاربردی (Applied Study)
۷۸	 ۲-۱-۳. تحقیق توسعه‌ای (Developmental Study)
۷۹	 ۳-۱-۳. تحقیق بنیادی (محض) (Basic Study / Pure Study)
۷۹	 ۲-۳. روش تحقیق
۸۰	 ۳-۳. جامه آماری
۸۰	 ۴-۳. مجر نمونه
۸۰	 ۵-۳. ابزار سنجش
۸۱	 ۶-۳. اعتبار و پایایی ابزار اندازه‌گیری
۸۱	 ۱-۶-۳. شاخص اعتبار
۸۲	 ۲-۶-۳. شاخص پایایی
۸۳	 ۷-۳. روش جمع‌آوری اطلاعات
۸۳	 ۸-۳. فرمول انحراف استاندارد
۸۴	 ۹-۳. فرمول آلفای کرونباخ
۸۴	 ۱۰-۳. فرمول همبستگی
۸۴	 ۱۱-۳. روش‌های آماری و تجزیه و تحلیل اطلاعات

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۸۷	 ۱-۴. آسیب‌های عزاداری از نگاه مشاهدات عینی، پرسش‌نامه، مصاحبه و آزمون
۸۷	 ۱-۱-۴. مشاهدات عینی
۸۷	 ۱-۱-۱-۴. مداحی
۸۷	 ۲-۱-۱-۴. سینه‌زنی
۸۷	 ۳-۱-۱-۴. زنجیرزنی
۸۷	 ۴-۱-۱-۴. قمه‌زنی
۸۸	 ۵-۱-۱-۴. تعزیه
۸۸	 ۶-۱-۱-۴. سخنرانی

۸۸	۷-۱-۱-۴. نمادها و علم‌ها
۸۸	۸-۱-۱-۴. نذورات
۸۸	۲-۱-۴. پرسش‌نامه
۸۸	۱-۲-۱-۴. جامعه آماری و حجم نمونه
۸۹	۲-۲-۱-۴. نتایج آمار توصیفی جمعیت شناختی
۹۰	۳-۲-۱-۴. متن پرسش‌نامه
۹۲	۴-۲-۱-۴. نتایج تحلیل پرسشنامه‌ها
۱۰۱	۵-۲-۱-۴. متن پرسشنامه‌های شیوه‌های آسیب‌زای عزاداری
۱۰۷	۶-۲-۱-۴. تحلیل و بررسی
۱۰۷	الف) داخان
۱۰۸	ب) سینه‌زنی
۱۰۹	ج) زنجیرزنی
۱۰۹	د) قمه‌زنی
۱۱۰	هـ) تعزیه
۱۱۰	و) سخنران‌ها
۱۱۱	ز) نمادها و علم‌ها
۱۱۱	ح) نذورات
۱۱۲	۴-۱-۴. مصاحبه‌ها
۱۱۲	۱-۴-۱-۴. در مداحی‌های عزاداری در آذربایجان غربی چه آسیب‌هایی وجود دارد؟
۱۱۵	۲-۴-۱-۴. در منبر مبلغین و روحانیون چه آسیب‌هایی در عزاداری‌های آذربایجان غربی وجود دارد؟
۱۱۸	۳-۴-۱-۴. درباره سینه‌زنی‌ها عزاداری آذربایجان غربی چه آسیبی وجود دارد؟
۱۲۰	۴-۴-۱-۴. درباره زنجیرزنی در عزاداری‌های آذربایجان غربی چه آسیب‌هایی وجود دارد؟
۱۲۲	۵-۴-۱-۴. درباره قمه‌زنی در عزاداری‌های آذربایجان غربی چه آسیب‌هایی وجود دارد؟
۱۲۳	۶-۴-۱-۴. درباره‌ی نمادهای عزاداری‌های آذربایجان غربی چه آسیب‌هایی وجود دارد؟

- ۴-۱-۷. در شبیه خوانی های در عزاداری های آذربایجان غربی چه آسیب هایی وجود دارد؟ ۱۲۵
- ۴-۱-۸. در نذورات در عزاداری های آذربایجان غربی چه آسیب هایی وجود دارد؟ ۱۲۷
- جمع بندی و نتیجه گیری ۱۲۹

فصل پنجم: جمع بندی و نتیجه گیری

- جمع بندی و نتیجه گیری ۱۳۳
- پیشنهادات جهت مقابله با آسیب ها و آسیب زدایی ۱۳۶

ضمائم

- ضمیمه ۱ ۱۴۱
- ضمیمه ۲ ۱۴۷
- بیوگرافی و زندگی نامه مصاحبه شونده ۱۴۷

منابع و مأخذ

- سایت اینترنتی ۱۶۲

مقدمه

عزاداری و سوگواری از سنت‌های حسنه‌ی فرهنگ تشیع است، شیعه در دامان عزاداری‌ها و سوگواری‌ها توانسته است معارف خود را عرضه کرده و رهبران خود را به جهان بشناساند. در طول تاریخ اسلام در همواره این سوگواری‌ها زیربنای حرکت‌های آزادی خواهانه و انقلاب‌های شیعی بوده است. در این مراسمات مخصوصاً عزاداری امام حسین علیه السلام اوج ارادت و عشق شیعیان به اسلام و منتخب حسینی برای همگان آشکار است. نکته‌ی مهم این است که این حالت‌ها و عشق و محبت‌ها آگاهانه و در مسیر صحیح هدایت شود و اثر سازنده و مثبتی به همراه داشته باشد و الا اگر عشق و محبت به ائمه اطهار علیهم السلام همراه با شناخت و در مسیر صحیح انجام نپذیرد، به جای اثر سازندگی، موجب عقب‌گرد انسان از اصول و مبانی دین می‌شود که نه تنها ارزشی ندارد، به طوطع آسیب برای دین محسوب می‌شود. به همین علت دشمنان که نتوانسته‌اند در اصل این عزاداری خللی ایجاد نمایند، درصددند با رنگ مذهب و دین، عزاداری را از مسیر صحیح خارج نمایند. چرا که آنان می‌دانند که عزاداری صرف هیچ خاصیت و ارزشی نخواهد داشت. از آنجا که مجالس عزاداری در طول تاریخ منشأ روشنگری و ره‌یابی به حقیقت بوده است، گاه خواسته و ناخواسته این مجالس با آسیب‌هایی همراه شده است که نه تنها عزاداری حسینی را از هدف اصلی خارج نموده بلکه گاه اصل عزاداری حسینی را زیر سؤال برده است. بر این اساس آسیب‌شناسی مجالس عزاداری و آسیب‌زدایی از آن‌ها بزرگ‌ترین خدمت به اسلام و تداوم آن می‌باشد. در این راستا آگاه نمودن عزاداران با آسیب‌ها و راه‌های مبارزه با آن، وظیفه‌ای است که بر عهده روحانیان و مبلغان دینی نهاده شده است؛ اما گاهی برخی از آسیب‌ها در مکان‌هایی بیشتر نمود داشته و بارزتر هستند که در این نوشتار آسیب‌شناسی در استان آذربایجان غربی مورد پژوهش و بررسی قرار گرفته است.

عزاداری به عنوان یک سنت و شیوه‌ی کهن شیعی از پیشینه‌ی زیادی برخوردار است که در طول زمان گاه با آسیب‌ها و مشکلاتی مواجه شده که این آسیب‌ها به تناسب مناطق مختلف باهم تفاوت دارند. لذا شایسته است آسیب‌های عزاداری در هر منطقه به تناسب موقعیت مکانی و زمانی بررسی شود که در این تحقیق تمرکز بر آسیب‌های عزاداری در منطقه آذربایجان غربی خواهد بود. عزاداری دارای ابعاد مختلفی است که هر یک می‌تواند آسیب‌های خاص خود را داشته باشد. برای نمونه می‌توان به آسیب‌های مربوط به سینه‌زنی، مداحی و مسئله نذرات در عزاداری‌ها اشاره کرد. در هر صورت، با توجه به آشنایی محقق با استان آذربایجان غربی و نحوه عزاداری در آن، تصمیم گرفته شد تا آسیب‌های عزاداری در این استان در شیئی محوری به شرح ذیل مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد: ۱. مداحی؛ ۲. سینه‌زنی؛ ۳. زنجیرزنی؛ ۴. قلم‌زنی؛ ۵. تعزیه؛ ۶. منبرهای سخنرانی؛ ۷. نمادها؛ ۸. نذورات.

برپایی جلسات عزاداری دارای اهمیت پیامبر ﷺ از ضروریات انکار ناپذیر دین و فرهنگ اسلامی است؛ و از آنجا که از عرفان و آیین مراسم گاهی دارای آسیب‌هایی شده و از طرف دیگر موقعیت اجتماعی و فرهنگی و توسل‌گویی استانی آذربایجان به گونه‌ای است که پذیرای توریست و مسافران زیادی می‌باشد، لذا آسیب‌شناسی‌های مختلف اجتماعی و دینی و تلاش در جهت رفع این آسیب‌ها، نقش مهمی در شناساندن فرهنگ بومی و دینی کشور در نگاه جهانی دارد.